

تبیین جامعه‌شناختی تأثیر توسعه محله محوری در اداره کلان‌شهر تهران (مورد مطالعه محله‌های ازگل، جنت‌آباد، حکیمیه، خانی‌آباد نو)

منصور حقیقتیان: دانشیار جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، دهقان، ایران*
رضا اسماعیلی: عضو هیات علمی گروه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، خوراسگان، ایران
سمیه کریمی‌زاده اردکانی: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، دهقان، ایران

چکیده

با توجه به افزایش جمعیت تهران و روند رو به رشد شهرنشینی، ارتقای زندگی شهری در تمام جوانب ضروری به نظر می‌رسد. اولین گام برای فراهم شدن زمینه‌های همکاری و مشارکت اجتماعی مردم اتخاذ رویکرد مدیریتی محله محوری است. مفاهیمی چون برنامه‌ریزی از پایین، مشارکت جمعی، توزیع عادلانه امکانات تنها در سایه مفهوم «توسعه محله‌ای» و برنامه‌ریزی محلات شهری عینیت می‌یابد. در این مقاله به بررسی جامعه‌شناختی تأثیر توسعه محله محوری در اداره کلان‌شهر تهران پرداخته شده است. روش تحقیق در این مقاله به صورت کیفی از گراند تئوری استفاده شده است. حجم نمونه (۴۴ واحد مشاهداتی) است-۴ تن از مدیران محلات مورد مطالعه و ۲۰ نفر از اعضای شورایی محلات و ۲۰ تن از اعضای که در سرای محله مشغول فعالیت هستند و یا مرتب از خدمات سرای محله استفاده می‌کنند- در این پژوهش با اجرای کدگذاری‌های مختلف به پدیده‌های اصلی (تغییرات اجتماعی، ناهنجاری‌های اجتماعی، توسعه محله محوری و عدم توسعه محله محوری) دست‌یافته و به بررسی جامعه‌شناختی شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و استراتژی‌های مختلف تأثیرگذار بر پدیده و در نهایت پیامدهای متأثر از پدیده پرداخته شده است. از بین ۴۴ واحد مطالعاتی ۳۰ نفر به آینده این طرح امیدوار بوده و معتقدند که سراهای محله و محله محوری از بطن تغییرات اجتماعی شهر تهران در طی سالهای متمادی حاصل شده و ایرادات آن در طول اجرای طرح برطرف خواهد شد اما ۷ نفر دیگر معتقدند که می‌بایستی طرح با کار کارشناسی بیشتر اجرا میشد و ۷ نفر دیگر به کل طرح محله محوری انتقاداتی دارند. یکی از نکات قابل توجه مدیران محلات و شورایی‌ها عدم تناسب فرهنگی مردم محلات است

واژه‌های کلیدی: محله محوری، تغییرات اجتماعی، مشارکت، ناهنجاری‌های اجتماعی، توسعه محله محوری

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

اداره کلان شهره امروز به موضوعی مهم برای مدیران شهری تبدیل شده است. از مهم‌ترین مفاهیم " مشارکت اجتماعی " شهروندان هست که امروزه در قالب سرای محله و شوراهای شهر و روستا تجلی یافته است. مطالعه چگونگی مشارکت مردم در امور جامعه به‌عنوان رکن مهم توسعه سیاسی، اجتماعی و حیات مدنی به بررسی روابط فرد و جامعه، چگونگی درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای مشارکت جویانه، چگونگی استفاده از پتانسیل مشارکت اجتماعی در بهبود و ارتقا سرمایه اجتماعی، رابطه بین مشارکت و اعتماد و تعلق اجتماعی و کارکرد و نقش مشارکت شهروندان در توسعه و تحول جامعه و مواردی از این دست می‌پردازد. اصول شهروندی، اعتماد اجتماعی، پاسخگویی و نظارت، آزادی و عدالت، حقوق و تکالیف و ... پایه‌های مشارکت مدنی را پی‌ریزی می‌کنند. جایگاه مشارکت و اندیشه محله‌گرایی را می‌توان با توجه به پیامدهای صنعتی شدن، شهرنشینی، سواد، تغییر الگوی مصرف، بهبود سطح زندگی و توسعه ارتباطات دریافت که تحول در این زمینه‌ها گسترش معضلات اجتماعی، گسیختگی ساختار سنتی، فقر و بیکاری و مشکلات روحی و روانی و ... را به دنبال داشته است.

در رویکرد فرهنگی اجتماعی پیمایش مطالعاتی محله محور یک اصل و ضرورت است. زیرا شناختی جامعه محور از شهر ارائه می‌کند که هم‌راستای با مقتضیات توسعه پایدار شهری است. منتقدانی که نگاهی آسیب شناسانه به طراحی و اجرای برنامه‌های

اداره شهرداری به خوبی بر زیان ناشی از بی‌توجهی به رویکرد محله محوری آشنایند.

در حوزه مدیریت محلی شهر تهران، نهادهای محلی مانند سراهای محله برخی سازمان‌های مردمی طرح‌ها و برنامه‌هایی باهدف مشارکت شهروندان اجرا نموده‌اند، اما مداوم نبوده و نتایج حاصل از آن برای برنامه‌ریزی مؤثر مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند. مدیریت شهری تهران به کمک جامعه شناسان خبره شهری با اجرای طرح مدیریت محله در شهر تهران و باهدف سپردن امور فرهنگی، اجتماعی و ورزشی به خود ساکنین محلات و بهره‌گیری مؤثر از ظرفیت مشارکت، همکاری و توانمندسازی آنها فرصتی برای شکوفایی استعداد محله‌ای فراهم نموده است.

شورایاری‌های محلات، حلقه ارتباطی میان مدیریت شهری و شهروندان هستند که در واقع به تمرین مشارکت مدنی در سطح محلی می‌پردازند (ازکیا، ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۴: ۲۶، ۳۳، ۶۴) در اداره کلان‌شهرها به چهار حوزه مهم پرداخته شده: (۱) حوزه عمرانی، (۲) خدمات شهری حمل‌ونقل و ترافیک، (۳) شهرسازی و معماری و (۴) حوزه فرهنگی و اجتماعی. به عقیده نگارندگان، محله محوری نهال نوپایی است که قطعاً پرداختن به آن از لحاظ جامعه‌شناختی به اجرای عملی بهتر آن کمک خواهد نمود.

در واقع محله به‌عنوان یک مکان کالبدی و اجتماعی که قابلیت انجام کنش‌های جمعی و سازمان‌یافتگی مردم را دارد می‌تواند شرایط مناسبی را برای افزایش مشارکت مردم و استفاده از توان جمعی آنان فراهم آورد. در باز تولید هویت محله تقویت حافظه تاریخی محله، تقویت حس تعلق و مشارکت شهروندان در محله، ایجاد فضاهای عمومی و گفتگو بین شهروندان

و حفظ سازمان محله‌ای بسیار مهم است. نویسندگان بررسی این مسئله را از آنجا قابل بررسی می‌دانند که موضوع محله محوری که اکنون تنها در کلان‌شهر تهران انجام می‌گردد و یکی از دلایل آن، کم بودن اعضای شورای شهر در قبال جمعیت میلیونی تهران، بوده کاستی‌هایش چیست. در واقع موانع توسعه محله محوری چیست؟ این موضوع با رویکرد جامعه‌شناختی مورد بررسی خواهد گرفت. توسعه محله محوری (که در نهاد سرای محله و شورایاری تمرکز یافته) به عنوان متغیر وابسته این تحقیق و رفع نابهنجاری اجتماعی، تغییرات اجتماعی به عنوان متغیر مستقل معرفی می‌شود.

۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق

موضوع اصلی این تحقیق بررسی جامعه‌شناختی توسعه محله محوری در اداره کلان‌شهر تهران است. طرح مدیریت محله نیز همچون بقیه طرح‌های مشارکتی شهرداری با داشتن نواقصی مثل، قوانین، منابع انسانی و روش‌های اجرایی از قبیل تعاملات و اهداف مشارکتی، باید در جامعه کلان‌شهر تهران بررسی شود تا بر مبنای آسیب‌شناسی آن بتوان به آینده بهتری رسید.

مسئله تداوم اجرای طرح‌های مشارکتی محله محوری (مدیریت محله) بدون آسیب‌شناسی و رفع عیوب آن سبب به انحراف کشیده شدن اصل مشارکت خواهد شد. لذا بازشناسی ضرورت شورایاری و یافتن علل نقصان کارکردی آن و ارائه راهکارهای آن ضروری به نظر می‌رسد. نکته دیگر اینکه اهمیت مطالعاتی چنین موضوعی از آنجاست که مدیریت هر شهر به سه عنصر شهر، شهروندان و شهرداری بستگی دارد؛ و کاهش تصدی‌گری دولت به حل سریع‌تر مشکلات

شهری کمک خواهد کرد. تعامل دوسویه و مستقیم بین شهروندان و شهرداری موجب ایجاد مشارکت می‌شود و هر اندازه مشارکت مردم در شهر بیشتر شود حس تعلق آنان به شهر نیز افزایش می‌یابد. دستیابی به نظریه بومی برای کلان‌شهر تهران و مشارکت مردمی بر مبنای موضوع محله محوری نیز در قسمت اهمیت این کار قرار می‌گیرد. در اینجا باید از ضرورت بررسی این کار به روش گراندد تئوری نیز گفت و آن اینکه در بررسی پیامدهای محله محوری نویسندگان در تلاش برای کشف روندهای روانی - اجتماعی (Eaves, 2001: 659) شهروندان تهرانی در اجرای این طرح نوپا هستند. همچنان که در این تحقیق تلاش شده تا دنیای مشارکت کنندگان آن طور که خود آنها ساخته اند در ک شود.

۱-۳ اهداف

۱-۳-۱ هدف کلی: بررسی جامعه‌شناختی توسعه محله محوری در اداره کلان‌شهر تهران
 ۱-۳-۲ اهداف جزئی: بررسی مشارکت جمعی در محل، بررسی تأثیر توسعه محله محوری در رفع نابهنجاری‌های اجتماعی محل، بررسی چگونگی تأثیر تغییرات اجتماعی بر روی توسعه محله محوری
 ۱-۳-۳ اهداف کاربردی: پژوهش حاضر برای شهرداری مناطق ۱، ۵، ۴ و شورای شهر و البته مدیران محلات و شورایاری‌ها بیش‌ترین نفع را در پی دارد.

۱-۴ پیشینه پژوهش

پناهی و همکاران در پژوهشی با عنوان: ساماندهی مشارکت شهروندان در اداره امور شهر با رویکرد محله محوری، با رویکرد توصیفی - تحلیلی و بر مبنای مستندات موجود در شهرداری تهران و از جمله

طرح جامع شهر، و ضمن بیان نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای برخی فعالیت این‌گونه نتیجه گرفته‌اند که شهرداری تهران به‌منظور تسهیل مشارکت شهروندان در اداره امور شهری اهتمام ویژه‌ای دارد (پناهی، ۱۳۹۰: ۲۳، ۹۵)

معید فر و مقدم در مقاله‌ای با عنوان نقش هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای نابهنجار در محله‌های شهر تهران با اتخاذ رویکرد فضایی-اجتماعی با تلفیق نظریه‌های کنترل اجتماعی و نظریه‌های جامعه‌شناسی شهری به بررسی رابطه بین هویت محله‌ای و کنترل اجتماعی که در نهایت به کاهش نابهنجاری اجتماعی در شهر می‌انجامد، پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد ضمن تأیید وجود تفاوت معنادار هویت محله‌ای در محله‌های تهران، هویت محله‌ای زمینه مناسبی برای رشد و ارتقای وابستگی، تعهد و مشارکت افراد در محله است و می‌تواند از طریق تقویت سه عنصر وابستگی، تعهد و مشارکت، احساس کنترل و نظارت اجتماعی را در محله بالا ببرد و مانع از گرایش افراد به ارتکاب رفتارهای نابهنجار در سطح محله شود. (معید فر، مقدم، ۱۳۸۷: ۲۶)

رایدین همکارانش در مقاله‌ای که به گسترش فرصت‌ها برای مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی محلی اشاره کرد. برای شروع به تجزیه و تحلیل تأثیر انتخاب نهادی مشارکت عمومی در رفع مشکلات اقدام جمعی در سطح محله پرداخت. این مقاله برریشه‌های فعالیت‌های مشارکتی در ساختار انگیزشی که با پتانسیل‌های بالقوه مواجه هستند اشاره داشت در ادامه استراتژی موردنظر در جهت سازگاری با جلب

مشارکت عمومی را ارائه داده‌اند. (2000, Rydin).
(166)

-بلای به بررسی مشارکت و مسئولیت حکومت‌های محلی دموکراتیک^۱ در چند کشور پرداخت. وی بیان می‌دارد که دولت‌ها در سطح محلی می‌توانند تبدیل به بیشترین پاسخگو به خواسته‌های شهروندان و مؤثرترین در ارائه خدمات باشند... این مقاله دو موضوع مشارکت و پاسخگویی را مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که هر ۲ موضوع تأثیر معنی‌داری بر روی ارتقاء حکومت‌های محلی دموکراتیک خواهند داشت. (Blai, 2008: 36)

۵- فرضیه‌ها

۱. توسعه محله محوری از پیامدها و زمینه‌های تغییرات اجتماعی جامعه ایران و البته شهر تهران بوده است.

۲. محله محوری از اخلاق مدنی نشأت گرفته و در اداره شهرها و در ارتباط با هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای نابهنجار به‌طور چشمگیر تأثیرگذار است.

۶- روش تحقیق

موضوع پژوهش در قسمت میدانی بر رهیافت کنونی^۲ (چون موضوع در زمان حال شروع و در زمان حال پایان می‌یابد) قرار می‌گیرد، به‌علاوه از آنجایی که محقق، موضوع انتخابی را در یک دوران تاریخی شهرنشینی بررسی می‌کند استفاده از روش تاریخی مبتنی بر مطالعه اسناد و مدارک کتابخانه‌ای در دستور کار قرار می‌گیرد. از نظر زمان، پژوهش حاضر یک مطالعه مقطعی است. از نظر معیار کاربرد،

¹ Democratic local governance

² Present approach

عبارتنداز مفاهیم ۷، مقوله‌ها ۸، قضایا ۹. در این تحقیق تحقیق با مدیران محله و اعضای شورایی مناطق مورد نظر مصاحبه اکتشافی ۱۰ به عمل آمده و مصاحبه نیمه ساختاریافته ۱۱ انجام شد. در زمان مصاحبه سه پرسش اصلی عبارت بودند از: چرا مسئولیت در این کار را پذیرفتید (محقق به دنبال انگیزه‌ها و دلایل عضویت است) در توسعه محله خود نقشی داشته‌اید (فعالیت‌های مسئولین از دید خودشان) برای انجام فعالیت‌های توسعه‌ای در محل با چه مشکلاتی مواجه بودید؟ نحوه تعامل مدیر محله و شورایی چگونه است (بررسی موانع بر سر راه مسئولین محل و بررسی دو جایگاه متفاوت شورا یاری و مدیر محله) ۶-۱-۱۱ ابزار گردآوری و فنون تجزیه تحلیل اطلاعات در روش کیفی برای دیدگاه‌های افراد مورد تحقیق ارزش قائل می‌شوند و می‌کوشند تا از دیدگاه‌های آنان آگاه گردند. این تحقیق هم حالت توصیفی دارد و هم تبیینی (مارشال، ۱۳۷۷: ۷). در این پژوهش از موارد زیر استفاده شده است: ۱. مصاحبه نیمه

جزء پژوهش‌های کاربردی ۱ محسوب می‌شود و می‌تواند مورد استفاده نهادهایی چون شهرداری، شورای شهر و شورایی قرار گیرد.

سطح مطالعه ژرفانگر ۲ بر اساس مطالعه درونی بوده، محقق درصدد است با حضور در میان جامعه آماری در محلاتی خاص از طریق ایجاد صمیمیت (از راه همدلی ۳ با شهروندان) به بررسی موضوع بپردازد. نگرش موجود در تحقیق آمیک یا رهیافت از درون است، در این رهیافت باید رفتار افراد مورد بررسی را برحسب تعریفی که خود آن‌ها از رویدادها و کنش‌های مختلف می‌کنند، مورد بررسی و تحلیل قرارداد. پایه این تحقیق به روش میدانی (کیفی ۴) انجام می‌شود، در این روش محقق مقوله‌هایی همچون رفتار، عمل، فعالیت، مناسبات، رفتارهای کلامی، وضعیت روانی و... در هر یک از فضاهای خاص مورد بررسی قرار داده است (بیکر، ۱۳۷۷: ۲۸۵-۲۸۰)

✳گراند تئوری: با توجه به هدف تحقیق از روش کیفی و با عنوان نظریه بنیانی ۵ استفاده شده است. روش مذکور فنون مصاحبه یا پرسش‌باز ۶ و مشاهدات ماهرانه را برای رسیدن به هدف خود به کار می‌گیرد. نظریه بنیانی سه عنصر اساسی دارد که

- 1 Applied research
- 2 Intensive studies
- 3 Empathy
- 4 field

۵ رهیافت نظریه بنیانی از پیش مسئله‌ای را مسلم فرض نمی‌کند تا به آزمون آن بپردازد. بلکه به شکلی استقرایی از پدیده‌ای که آن را مطالعه می‌کند. داده‌ها را به شکلی منظم گردآوری کرده و آن‌ها را برای فهم پدیده تحلیل می‌کند تا به نظریه دست یابد در نتیجه گردآوری داده‌ها، تحلیل و تئوری در روابطی دوسویه به یکدیگر دارند). Grounded theory method(

- 6 Open-Ended

۷ مفاهیم واحدهای اساسی تحلیل در تئوری بنیانی هستند که از کدگذاری بازیدست می‌آید (concepts)

۸ مقوله‌ها نسبت به مفاهیم از سطح بالاتری برخوردارند. آن‌ها نیز به همان فرایند تحلیلی که مفاهیم سطح پایین ایجاد شده‌اند یعنی از طریق انجام مقایسه‌ها برای روشن کردن شباهت‌ها و اختلاف‌ها ساخته می‌شوند. (کوربن، اشتراوس، ۱۹۹۸: ۷) از نظر آن‌ها مقوله‌ها زیربنای بسط نظریه هستند. مقوله‌ها ابزارهایی فراهم می‌کنند که با آن‌ها می‌توان انسجام نظریه را حاصل آورد؛ به عبارت دیگر، رمزگذاری و گروه‌بندی مفاهیم و مقایسه مداوم آن‌ها برای رسیدن به تجرید بالاتر است که مقوله‌ها را در مرحله کدگذاری محوری وارد می‌سازد

Categories

۹ قضایا روابط تعمیم‌یافته میان یک مقوله و مفاهیمش و میان

مقوله‌های جداگانه را نشان می‌دهند (Propositions)

- 10 Explorative interview
- 11 Semi-structured interview

مؤثر می‌باشند (ایمانی جاجرمی، ۲۶، ۱۳۸۴) نظر به انتخاب روش تئوری زمینه‌ای برای این مطالعه، به‌طور معمول حدود ۳۰ تا ۵۰ مصاحبه یا مشاهده کافی دانسته‌اند (به نقل از ایمانی جاجرمی، ۱۹۹۵، sandelowski) (با این حال هالوی وایمی ۷ بر این باورند که ۴-۴۰ مشارکت‌کننده برای مطالعات کافی است (هالوی و ایممی، ۱۳۸۵: ۱۰۵)

در پژوهش حاضر با ۴ تن از مدیران محلات مورد مطالعه و با ۲۰ نفر از اعضای شورایی محلات و ۲۰ تن از اعضای که مداوم از خدمات سرای محله استفاده می‌کنند که در مجموع ۴۴ واحد مشاهداتی است. که با توجه به نظر سندلوفسکی، هالوی وایمی به حد کفایت است (به نقل از ایمانی، sandelowski 1995) و (هالوی وایمی، ۱۳۸۵: ۱۰۵)

* پایایی و اعتبار روش تحقیق کیفی: برخی محققین کیفی مدعی‌اند که ضوابط و معیارهایی که با آنها مطالعات کمی ارزیابی می‌شود برای مطالعات کیفی مناسب نیستند. در تحقیق حاضر برای اطمینان از صحت تحقیق تلاش می‌شود تا اعتبار سازه‌ای ۸ با تدوین رویه‌های عملیاتی دقیق به دست آید. اعتبار درونی ۹ درجه‌ای است که نشان می‌دهد آیا یافته‌های یک مطالعه درست هستند و اینکه آیا دقیقاً منعکس‌کننده هدف تحقیق و حقایق اجتماعی آن عده از شرکت‌کنندگان در مشاهده است (بیکر، ۱۳۸۱: ۱۴۲)

ساخت یافته با اعضای شورایی محلات و مدیران محله ۲. مشاهده مشارکتی، حضور در جلسات و نشست‌های اعضای شورایی و مشاهده و یادداشت‌برداری از نگرش‌ها و رفتارهای کلامی شوراییان و مسئولین ۳. فوکوس گروپ ۱ (گروه‌های گروه‌های متمرکز)، برگزاری گروه‌های متمرکز با اعضای مسئول محله و در نهایت مطالعات اسنادی که همان بروشورها و دستورالعمل‌ها و وبلاگ‌های شورایی محلات مورد نظر بوده است

* روش نمونه‌گیری ۲ در روش کیفی: در این روش معمولاً از نمونه‌گیری احتمالی ۳ خودداری می‌کنند (صلصالی و دیگران: ۱۳۸۲، ۲۱) نمونه‌گیری مورد نیاز، نمونه‌گیری نظری ۴ است که بر اساس سازه‌های به لحاظ نظری مرتبط انجام می‌گیرد (chamberlian, 1995) نمونه‌گیری نظری، نمونه‌گیری آماری نیست در این فرایند، مهم به دست آوردن اشباع نظری ۵ است. تا وقتی که پژوهشگر متوجه شود که دیگر چیز تازه‌ای کشف نمی‌شود (بلیکی، ۱۳۸۴: ۲۶۵ و فلیک، ۱۳۸۷: ۱۳۸)

در تحقیق کیفی افراد را که در تحقیق شرکت می‌کنند را فرد یا نمونه نمی‌گویند بلکه به آنها اطلاع‌رسان ۶ می‌گویند در تحقیق کیفی معیار دقیقی برای تعیین حجم نمونه یا تعداد افراد مطلع مشارکت‌کننده وجود ندارد. با این وجود عاملی مانند هدف از نمونه‌گیری، نوع نمونه‌گیری و روش مطالعه در تعیین حجم نمونه

¹ Focus group

² Sampling method

³ Random sampling

⁴ Theoretical Sampling

⁵ Theoretical saturation

⁶ Informants

7 Holloway&Immy

8 Construct validity

9 Internal validity

* تغییرات کارکرد فرهنگی ۱- تغییر انتظارات و انگیزه به پیشرفت افراد محل ۲- تغییر ارزش‌ها و هنجارها ۳- تغییر فرهنگ تغذیه ۴- روند رو به رشد بهداشت جسمانی و روحانی ۵- تغییرات خانواده‌های ساکن در محله مثل تک‌فرزندی و ..

* تغییرات کارکرد اقتصادی ۱. فعالیت‌های اجتماعی رسمی زنان محله ۲. مدیریت مشترک اعضای خانواده در عرصه‌های مختلف ۳. تنوع مشاغل موجود در محله‌ها

* تغییرات کارکرد اجتماعی ۱. آموزش رسمی ۲. جهانی‌شدن (گسترش ارتباطات، مجازی شدن ارتباطات

* تغییرات کارکرد سیاسی ۱. رشد شهرنشینی و تغییر ریخت شهرها ۲. مشارکت سیاسی

اخلاق مدنی ۵: مسئولیت شهروندان در قبال شهر و محله اشان، تعهد شهروندان نسبت به انجام قوانین، صداقت اخلاقی شهروندان

رفتار نابهنجارها ۶: "رفتار ضداجتماعی" از جمله سیگار کشیدن، فحاشی، درگیری، "رفتار ضد اخلاقی" از جمله آزار والدین، دوستی نامشروع، تقلب در امتحان، سر زدن به سایت‌ها و یا مجلات غیر اخلاقی" ناسازگاری رفتاری جوانان " از جمله فرار از مدرسه، غیبت از مدرسه و فرار از خانه و مسائلی از قبیل کودک‌آزاری، کودک‌ان بد سرپرست، کودکان خیابانی، خشونت‌های خانگی، مسائل سالمندان به عنوان قشر آسیب‌پذیر

۸-۱ محدوده مکانی: ۷ موضوع بررسی این تحقیق با تقسیم‌بندی تهران به چهار بخش شمالی، جنوبی،

هرگاه سنجش را دوباره تکرار کنند و به همان نتایج برسند آن را پایایی ۱ می‌گویند (بیکر، ۱۳۸۱: ۱۴۲) لزومی ندارد که روش تحقیق کیفی پایایی داشته باشد چراکه هدف پژوهش اکتشاف است و زمینه‌های فکری، محیط و کنشگران بر ثبات و پایایی تأثیر می‌گذارد (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۴: ۸۷)

۷-۱ معرفی متغیرها و شاخصها

محله محوری و پیامدهای آن ۲: اعتماد افراد محل به به یکدیگر، روحیه همکاری و همبستگی، تمایل به حضور در عرصه‌های مدنی، وجدان کاری برای کسبه محل، انضباط و تلاش، تقویت هوش محله‌ای، افزایش سرمایه اجتماعی در سطح خرد و کلان

احساس مسئولیت شهروندی ۳: مشارکت در امور محلی، مشارکت در امور سیاسی، عضویت در احزاب و انجمن‌های محلی، شرکت در اجتماعات محلی، شرکت در راهپیمایی‌های قانونی، کمک به مؤسسات خیریه، کمک نقدی یا غیر نقدی به مسجد محله، دادن پول به صورت قرض الحسنه به همسایگان در صورت نیازشان، کمک به تهیه جهیزیه و یا جشن ازدواج، نگهداری از فرزندان همسایه‌ها در مواقع لزوم، کمک به مدرسه، راه‌اندازی صندوق محلی، جمع‌آوری هدایا و کمک‌های اهالی محل برای نیازمندان

تغییرات اجتماعی ۴: مراد محقق از «تغییرات» در فرضیه که به صورت کیفی سنجیده خواهد شد، بر اساس محورهای زیر عبارت‌اند از:

1 Reliability

2 effect of community based

3 citizenship responsibilities

4 social change

5 Civil moral

6 Anomaly behavior

7 Research location

واحد مورد مطالعه قرار گیرند و هم بر اجزا تشکیل دهنده خود تسلط، احاطه و کنترل داشته و همیشه فراتر از مجموع افراد تشکیل دهنده خود عمل کند (تنهایی، ۱۳۸۳: ۴۵۵)

تأکید بر هم بر توسعه و مشارکت شهری به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در تشکیل شهر به‌عنوان یک اجتماع کامل است. تا جایی که اخیراً مشارکت شهری در فرهنگ جدید توسعه جایگاه خاصی یافته و یکی از ویژگی‌های جوامع مدرن محسوب می‌شود (پاپلی و رجبی، ۱۳۸۲: ۲۹۵)

۲-۲ نظریه حکومت محلی و شهروندسازی

* نظریه زیمل: زیمل به یکی از مهم‌ترین حقایق و ویژگی‌های دوران مدرن یعنی آثار منفی شهرهای بزرگ بر حیات فکری (خصوصاً بعد عاطفی آن) اشاره می‌کند و قبل از همگان خطرهای ناشی از خودبیگانگی عاطفی را برمی‌شمارد پس ضروری است که برنامه ریزان شهری با تدابیر جامعه‌شناختی و روان‌شناسانه اصول بنیادین نظام اجتماعی - فضایی شهر را خصوصاً در رابطه با طراحی و ساخت شهر به سمت و سویی سوق دهند که موجبات رشد عاطفی شهروندان فراهم شود (پاپلی و رجبی، ۱۳۸۲: ۳۰۵ و ۱۱۰ و ۲۳۶)

* جین جیکوبز: از اندیشمندان صاحب‌نام مسائل شهری، اعتقاد دارد که تمرکز باعث شکل‌گیری روابط و علایق اجتماعی و انسانی می‌شود از نظر او شهر یک ارگانیزم اجتماعی متشکل از واحدهای زنده است. او اهمیت زیادی برای خیابان‌ها از جهت بار اجتماعی - فرهنگی و عاطفی قائل است و معتقد است با فراهم آوردن عرصه‌های بالقوه‌ای از امکان برقراری روابط متقابل اجتماعی و گستره‌ای از رفتارهای گوناگون می‌توان به مراکز شهری معنا

شرقی و غربی در ۴ محله تهران از جمله جنت‌آباد شمالی (منطقه ۵)، حکیمیه (منطقه ۴)، ازگل (منطقه ۱) و خانی‌آباد (منطقه ۱۹) انجام شده است.

۲- چارچوب نظری

۱-۲ نظریه‌های مشارکت

* رویکرد نظری مبادله: در این سنت افراد زمانی دست به مشارکت و رابطه متقابل با دیگران می‌زنند که پاداش و یا تأیید اجتماعی بیشتری را دریافت کنند و در مقابل هزینه و آسیب کمتری را متحمل شوند. دوم: رویکرد نظری کسانی که بیشتر به مشارکت به‌عنوان یک عمل انسانی و یا یک ارتباط درست و سالم توجه دارند. در این دیدگاه مشارکت امری انسانی و حق هر شهروند در تعیین سرنوشت خود است. نماینده برجسته این دیدگاه در زمان معاصر هابرماس است. هابرماس فضایی که کنش ارتباطی در آن صورت می‌گیرد را حوزه عمومی می‌خواند. (نوذری، ۱۳۸۱: ۳۲۲) از نظر هابرماس مهم‌ترین ابزار واسطه‌ای میان دولت و افراد جامعه سازمان‌ها و مجامع مدنی می‌باشند که به‌عنوان پتانسیل جامعه برای تحقق دموکراسی تلقی می‌شوند؛ زیرا دموکراسی منوط به مشارکت شهروندان است و مشارکت شهروندان نیز در قالب چنین انجمن‌هایی امکان‌پذیر است (هابرماس، ۱۳۸۰: ۹۲-۱۲۱)

* نظریه کنش (بلومر، وبر...):

شرکت مردم در آنچه در محل زندگی‌شان به وقوع می‌پیوندد نشان از کنش مردم است و به نوشته بلومر کنش پیوسته است. نهاد خانواده، مجادلات در مجلس و خدمات در کلیسا - که طبیعتاً شورای محل نیز از آن جمله است - نمونه‌هایی از کنش پیوسته است. این نهادها ساخت‌های پایداری هستند که قوانین مختص خود دارند می‌توانند به‌عنوان واقعیتی خارجی، اصیل و

اجتماعی نیز می‌تواند تحت تأثیر نهادمدیریت محله باشد.

از آنجاکه زیمل به خطرهای ناشی از خودبیبگانگی عاطفی اشاره کرده است و جیکوبز تمرکز را در شکل‌گیری روابط مؤثر می‌داند و هابرماس به ایجاد جامعه مدنی برای مشارکت اجتماعی اشاره کرده است و طبق نظر پاتنام و کلمن سرمایه اجتماعی از مجموعه هنجارها و ارزش‌های موجود در نظام‌های فکری، علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه منتج می‌شود و این هنجارها و ارزش‌ها حاصل تأثیر نهادهای اجتماعی و اقتصادی ما است که دارای ویژگی اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی و... است. مفاهیمی همچون اعتماد، همکاری و همبستگی میان اعضای یک گروه یا جامعه شکل‌دهنده نظامی هدفمند است که باعث دستیابی به اهداف ارزشمند گروه می‌شود. پس از این نظریات در طراحی فرضیه ۲ استفاده شده است. در فرض ۱ که زمینه تغییرات اجتماعی را بررسی می‌کند بر مبنای نظر زیمل و هابرماس و فوکویاما پی‌ریزی شده است.

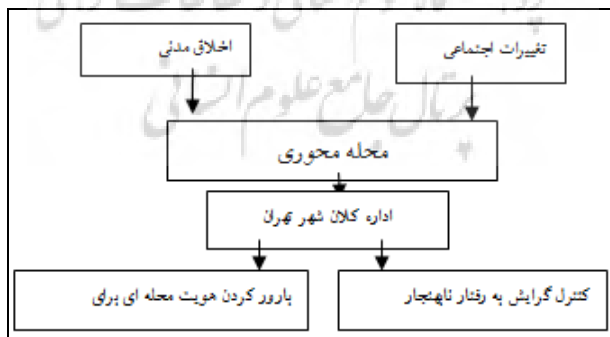
بخشید. مسلم این معنا بخشی به مراکز شهری، به هویت شهری کمک خواهد نمود. (جیکوبز، ۱۳۸۶: ۹۳)

۳-۲ نظریه سرمایه اجتماعی

* رابرت پاتنام: بنا به اعتقاد او ویژگی بازتولیدی سرمایه اجتماعی منجر به تعامل اجتماعی همراه با سطح بالایی از همکاری، اعتماد، معامله متقابل، مشارکت مدنی و رفاه اجتماعی می‌گردد. (پاتنام، ۱۳۸۹: ۲۹۰)

* جیمز کلمن: به نظر کلمن سازمان اجتماعی، سرمایه اجتماعی را پدید می‌آورد اشکال سرمایه اجتماعی از دیدگاه کلمن شامل: تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه اطلاعات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی، روابط اقتدار، سازمان اجتماعی اقتدار پذیر (کلمن، ۱۳۸۶: ۴۹۰) مفهوم سرمایه اجتماعی برای کلمن وسیله‌ای جهت تبیین نحوه همکاری و افراد با یکدیگر است. (فیلد، ۱۳۸۸: ۸۵)

۴-۲ جمع‌بندی نظرات: بر اساس نظریات کنش، رفتار اجتماعی ما بنا بر گروهی که بدان تعلق داریم و نهادهایی که در آن ایفای نقش می‌کنیم، شکل می‌گیرد. مشارکت اجتماعی به‌عنوان یک رفتار

* ارائه مدل پسین تحقیق

آغازین به کدگذاری جملات و بندها اقدام شد. با تحلیل خط به خط تعداد ۱۰۵۰ داده خام ساخته شد.

۳- تحلیل یافته‌ها: در پژوهش حاضر مصاحبه‌ها، فوکوس گروپ‌ها، مشاهدات مشارکتی اسناد تحلیل خط به خط شد و پس از پدیدار شدن مقوله‌های

کدگذاری: کدگذاری محتوای این پژوهش در چندین مرحله انجام گرفته است:

* کدگذاری باز ۱ که در آن داده‌ها به بخش‌های مجزا خرد شده‌اند. نام‌گذاری و مفهوم‌پردازی داده‌ها اولین قدم در کدگذاری باز است (استراس و کوربین، ۱۳۸۵: ۶۳، ۲) برای نمونه مقوله «عدم تعامل» در شوراییاری و مدیریت محله از ویژگی‌های مانند شدت و دوره زمانی برخوردار است در داده‌های تحقیق حاضر مشاهده شد که شدت و میزان تعامل در مدیریت محله‌هایی که نگرش سیاسی کمتری دارند بیشتر می‌شود. در واقع رابطه بین تعامل و نگرش سیاسی الگویی بود که در داده‌ها تکرار می‌شد. در جریان کدگذاری برای اینکه از نوشته‌ها و تحلیل‌های حواشی برای تولید تئوری اجتناب کنیم از دو استراتژی «مقایسه کردن» و «سؤال کردن» استفاده شده است (فلیک، ۱۳۸۵: ۳۳۴ و شیری، ۱۳۸۷: ۹) پس از عنوان‌گذاری مفاهیم حاصله، گروه‌بندی مفاهیم در سطح انتزاعی‌تر برای دستیابی به مقولات آغاز می‌شود. فرایندی که «مقوله‌بندی ۳» نام دارد. مفاهیم باید گروه‌بندی شوند؛ زیرا در غیر این صورت موجب سردرگمی خواهند شد. مقوله‌بندی هم بر اساس دوره‌ی تحلیل مقایسه کردن و پرسش کردن انجام می‌شود. مقوله به‌طور منظم با یکدیگر مقایسه شده تا پژوهشگر به مقولات مرکب و جامع دست یابد (استراس و کوربین، ۱۳۸۵: ۷۰ و ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۴: ۱۵۲) در این پژوهش نیز محقق

برای نام‌گذاری مقولات از مفاهیم برخاسته از نظریه‌ها، از عنوان‌گذاری خود محقق و کدهای زنده (استراس، ۱۳۸۵: ۶۹) استفاده نموده است مثلاً در مفهوم ساختار بوروکراتیک، تعلق محلی، رسمیت از نظریه‌ها استفاده نموده است اما در مقوله نگرش به محله محوری و فداکاری از عناوین محقق استفاده شده و در مقوله استقلال، عدم تعامل با شهروندان و از کدهای زنده استفاده شده است. با استفاده از دورویه «مقایسه کردن و پرسش کردن» داده‌های خام تبدیل به مفاهیم شدند. تعداد مفاهیم ساخته شده در این مرحله ۴۰۵ بوده است.

تکرار این جملات، عبارات در مصاحبه‌ها و با کمک واژه‌های به‌کاربرده شده توسط خود پاسخگویان، مفهوم «رشد شهرنشینی، بالا رفتن فرهنگ مردم، احساس تعلق» ساخته شده است. هریک از جملات بالا بیانگر مفهوم «بالا رفتن فرهنگ مردم» هستند؛ بنابراین با ترکیب آن‌ها نهایتاً مفاهیم به‌دست آمده است؛ یعنی از چندین داده و جمله، محقق به یک مفهوم دست یافته است چنین فرایندی برای تمامی مفاهیمی که ساخته شده‌اند، طی گردیده است. در مجموع پژوهشگر در فرایند پژوهش به ۴۰۵ مفهوم دست یافته است. پس از ساختن مفاهیم، در تئوری زمینه‌ای باید سطح انتزاع بالاتر رود، ساخت مقوله‌ها با همین هدف انجام می‌گیرند. در اینجا با استفاده از مفاهیم موجود و حتی ارجاع دوباره به داده‌های خام و با کاربرد رویه‌های مقایسه کردن و سؤال کردن، مقوله‌ها ساخته می‌شوند. در این مرحله از تحقیق ۴۰ مقوله پدیدار شد.

¹ OPEN CODING

² Strauss & Corbin

³ Categorizing

ردیف	مقولات	ردیف	مقولات	ردیف	مقولات	ردیف	مقولات
۱	شناخت شهروندان	۱۱	عدم تعامل درون‌گروهی	۲۱	محدودیت‌های مدیریت محله	۳۱	ساختار بوروکراتیک
۲	نگرش به محله محوری	۱۲	رشد شهرنشینی	۲۲	ساختار اداری سرای محله	۳۲	عدم حمایت مالی
۳	نگرش به مدیر محله	۱۳	نظارت	۲۳	نگرش سیاسی	۳۳	عدم تعلق
۴	نگرش به شوراییاری	۱۴	استقلال	۲۴	شرح وظایف	۳۴	فناوری
۵	کارایی و اثربخشی	۱۵	قدرت اجرایی	۲۵	عدم استقلال	۳۵	پتانسیل اقتصادی محل
۶	تلاش	۱۶	رشد مشارکت	۲۶	فداکاری	۳۶	جمعیت محل
۷	تعلق محلی	۱۷	تغییر اجتماعی	۲۷	خدمت‌رسانی	۳۷	حضور چند نسلی مردم در این نهاد
۸	تعامل با شهروندان	۱۸	توافق	۲۸	فرهنگ‌سازی مشارکتی	۳۸	ناپهنجاری محل
۹	تعامل درون‌گروهی	۱۹	رسمیت	۲۹	مشارکت شهروندان	۳۹	رفع ناپهنجاری محل
۱۰	عدم تعامل شهروندان	۲۰	هماهنگی	۳۰	نگرانی	۴۰	بی‌تفاوتی اجتماعی

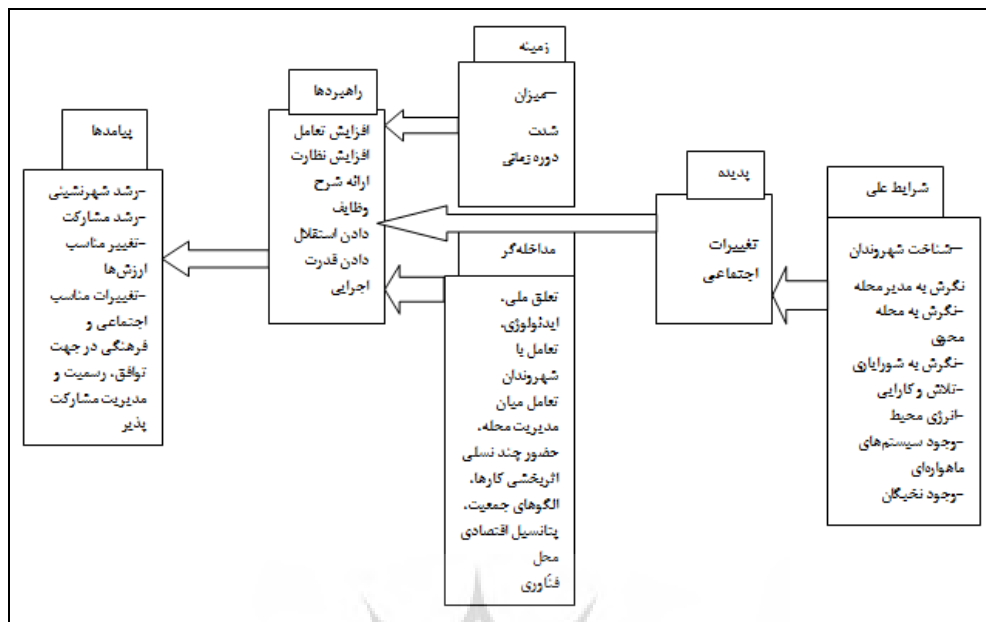
مفاهیم و مقولات، الگوهای پارادایمی از طریق سؤال کردن و مقایسه کردن از دل آن‌ها بیرون آمد. الگوی پارادایمی که به شیوه کدگذاری انجام شده شامل ۵ پارادایم است که در زیر به شرح و تفسیر پارادایم تغییر اجتماعی پرداخته شده است

برای نمونه یکی از مقولات پدیدار شده، مقوله «بی‌تفاوتی اجتماعی» است؛ که این مقوله از ترکیب مجموعه‌ای از مفاهیم مانند «مشارکت نکردن، بی‌انگیزگی، عدم حمایت مالی و...» به دست آمده است. در واقع این مفاهیم اشاره به عکس‌العمل منفی مردم و مدیران محله و کارکنان آن‌ها در مقابل قانون‌های شهرداری و سازمان‌های دولتی وابسته است.

* کدگذاری محوری

در کدگذاری محوری ۱ انتخاب مقوله محوری از اهمیت زیادی برخوردار است. مقوله محوری در واقع پدیده مرکزی است که تمامی مقولات دیگر اطراف آن ساخته شده‌اند. (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۴: ۹۵). در این پژوهش پس از تبدیل عبارات و مشاهدات به

¹ Axial coding

بیش از حد فائز می‌باشند، ما کارهای مفید و پرثمری داشتیم و برای آینده برنامه داریم))

از عوامل شکل‌گیری تغییرات اجتماعی که در محل اتفاق افتاده شناخت شهروندان نسبت به مسائل محله است. نگرش آن‌ها به مدیر محله و خود پدیده محله محوری که به تعبیر یکی از مدیران محله «من مردم محوری را به عبارت محله محوری ترجیح می‌دهم» تأثیر مهمی روی تغییرات اجتماعی دارد. تلاش و پشتکار و کارایی مدیران و شوراییاران محل ضمن انرژی که از طرف شهرداری و سازمان‌های وابسته وارد می‌شود موجب شده تغییرات در سطح محل به چشم بیاید. از طرفی وجود نظام‌های ماهواره‌ای و وجود نخبگان در محل شرایط را جهت به وجود آوردن تغییرات فراهم کرده است. شدت و میزان البته دوره زمانی این تغییرات هرچند برای تمام محله‌ها و

مفهوم تغییرات اجتماعی به حالتی اشاره می‌کند که شوراییاران و مدیران محله به تلاش و فعالیت خویش در جهت تغییرات ارزش‌ها، تغییرات شهرنشینی و .. اشاره می‌کنند این مفهوم را در این عبارات می‌توان مشاهده کرد: ((به خاطر احساس تعلق به این محله این مسئولیت رو پذیرفتم، شهروندان محل را می‌شناسم، با مردم تعامل داریم، با انگیزش‌های متعدد تعاملان بیشتر شده، هرچند به لحاظ مالی تأمین نمی‌شویم اما حرکتان بسیار منسجم‌تر از قبل شده، ما یاد گرفته‌ایم تا در کنار هم فعالیت کنیم، کارهای عمرانی به عهده شوراییاری و کارهای فرهنگی و اجتماعی به عهده مدیر محله است، قالب‌های خوبی در محلمان داریم، مشکل ساختاری سراهای محله باید برطرف شود، خانه‌های داخل سرای محله

پیشرفت محل خود را در زمینه تغییرات اجتماعی ملاحظه می‌کنند و یا خود را با دیگر محله‌ها مقایسه می‌کنند. شورایاران و مدیران محله قدرت اجرایی و نظارتی را می‌خواهند «به ما میز و صندلی دادند اما انگار خودکار را از دستمان گرفتند، تصمیمات را می‌گیرند اما اجرای آن برای ما نیست، قدرتمان کم است، من به‌عنوان مدیر محله مجاز به رأی دادن در جلسه هیئت‌امنا نیستم باینکه من عنوان مدیر اجرایی ردارم، من بیشترین سروکارم با طرحی است که حق رأی دادن به آن را نداشته‌ام» هرچه شدت و میزان قدرت تصمیم‌گیری، اجرایی و نظارتی مدیران محل کمتر باشد احساس توفیق در میان آن‌ها کمتر است و تغییرات اجتماعی محل در پی آن کمتر از این خواهد شد.

نتیجه و پیامد افزایش تعامل درون‌گروهی و برون‌گروهی، تغییرات مثبت اجتماعی، رشد شهرنشینی و رشد مشارکت مردم خواهد بود. «تغییر مناسب ارزش‌ها» را از دیدگاه مدیران محله برای محله خواهیم داشت. توافق‌های مثبت، رسمیت شناختن سرای محله به‌عنوان مرکز مردمی و مدیریت مشارکت پذیر مردم را انتظار خواهیم داشت. مفهوم این پیامدها را در این عبارات می‌توان پیدا کرد: «از وقتی سراهای محل فعال شدند محله ما پویاتر و رشد فرهنگی بهتری داشته است، سراهای محله با ایجاد همیاری و تعاون و همبستگی مشارکت مردمی را تقویت کرده است،

مدیریت محله با طرح نو پای مدیریت محله کوتاه است اما محله حکیمیه و ازگل ریشه محکم‌تری نشان می‌دهند «در محل ما تغییرات ناشی از بودن سرا کاملاً در میان مردم به چشم می‌خورد» هرچند این طرح نوپاست اما تلاش‌های ما از خیلی سال قبل شروع شده و در تلاشیم تا محله بهتری داشته باشیم»

شرایط مداخله‌گر که برای به وجود آوردن تغییرات اجتماعی آن را تعریف کردیم «تعلق محلی» است. هر چه تعلق محلی مدیران شورایاران نسبت به محل بیشتر باشد تلاششان برای به وجود آوردن تغییرات مثبت اجتماعی بیشتر خواهد شد. در محله حکیمیه ایدئولوژی‌های مختلف توانسته اند باهم بر سر میز شورایاری نشسته و الگوهای متفاوتی را روی میز گذاشته و تصمیمات خوبی بگیرند «ما از بودن جوانان در میانمان استقبال می‌کنیم، دوست داریم نخبگان جوان در جلسات ما حضور داشته باشند، دوست داریم جوانان پتانسیل‌های اقتصادی محل را به سمت خوب هدایت کنند، جوانان در این سرا اولویت‌های برنامه‌هایشان را می‌دهند»

اعضای مدیریت محله (ترکیب شورایاری و مدیر محله) راهبردهای متفاوت «افزایش تعامل»، «افزایش نظارت»، «ارائه شرح وظایف» به شورایاران و به‌صورت جزئی‌تر به مدیران محل، «دادن استقلال» و «دادن قدرت اجرایی» را اتخاذ کرده و یا مایل به اخذ این راهبردها هستند. مدیران محل زمانی از راهبرد افزایش تعامل استفاده می‌کنند که عدم توفیق و

شهر در سطح بالا باید تغییر کند تا بتوانند از هر منطقه یک نماینده در شورای شهر تهران داشته باشند. تمرکز نمایندگان شورای شهر از یک محل کار را برای دیگر محله‌ها سخت نموده است. (اشاره به حضور سه نفر از یک محله جنوب تهران در شورای شهر تهران) مدیریت محله به استقلال‌خواهی می‌انديشد و اینکه هر چه این ساختار سازمانی مردمی بتواند کوچک‌تر باشد و از حالت ۱۴ خانه‌ای به خانه‌های به هم چسبیده‌تری تبدیل شود به این مجموعه کمک خواهد کرد چون بسیاری از این خانه‌ها فعالیت‌های موازی دارند. فعالیت‌های داوطلبانه درون سرا هرچند تا حد زیادی تابه‌حال مؤثر بوده اما بیشتر از این طاقت نداشته و باید پاسخ‌های مادی بیشتری اعضا دریافت کنند تا تغییرات نیروها و رفتن آن‌ها از سرا کار را برای مدیر محله سخت نکند. تجربه افراد در مجموعه مدیریت محله تابه‌حال به اثربخشی آن کمک کرده و بر روی فرهنگ مشارکت مردم اثر گذاشته هرچند انتظار مشارکت بیشتری از مردم می‌رود. بسیاری از مدیران و شورایاران معتقدند که سراها اگر تقویت شوند از فرهنگسراهای مناطق بهتر عمل خواهند کرد. هرچند گاهی بی‌تفاوتی اجتماعی مردم، عدم تعامل درون‌گروهی و برون‌گروهی، محدودیت‌های موجود در مدیریت محله، عدم شرح وظایف مدون و دقیق برای شورایاران و مدیران محل، نگرش سیاسی موجود به مدیریت محله، نگرانی نسبت به قوانین

سرای محله توانسته بسیاری از زنان را توانمند برای داشتن شغل کند که این خود تغییر اجتماعی است»

*کدگذاری گزینشی

«کدگذاری گزینشی»^۱، کدگذاری محوری را در سطحی بالاتر و انتزاعی‌تر ادامه می‌دهد. مقوله هسته‌ای در این مرحله مشخص می‌شود مقوله هسته‌ای در واقع همان پدیده اصلی است که موردبررسی قرار گرفت. (Bohm, 2006: 273-274)

پس از طی این مراحل بیان و شرح داستان شکل می‌گیرد. شرح داستان حاصل از تحلیل داده‌ها در تئوری زمینه‌ای برای موضوع مورد مطالعه این تحقیق به شرح زیر است:

((مدیران محله‌های مورد مطالعه و شورایاران از تعلق خود به محله همراه با کار فی سبیل اله استفاده نموده و باعلاقه مندی و آگاهی و هدف خدمت‌رسانی در سراهای محله مشغول فعالیت شده‌اند. آن‌ها معتقدند که تلاش کرده‌اند با تعامل مثبت درون‌گروهی و برون‌گروهی بتوانند شناخت شهروندان نسبت به این نهاد مردمی را بالا برده و با تلاش و علی‌رغم همه محدودیت‌های موجود در مجموعه مدیریت محله و دستورهای دست و پاگیر بوروکراتیک تغییرات مثبت اجتماعی را کسب کرده و محل را به لحاظ فرهنگی تقویت می‌کنند. آن‌ها نگران عدم احساس تعلق جوان‌ترها به محل بوده و از مشارکت کم مردم گله مند هستند آن‌ها معتقدند شیوه انتخابات شورای

¹ Selective Coding

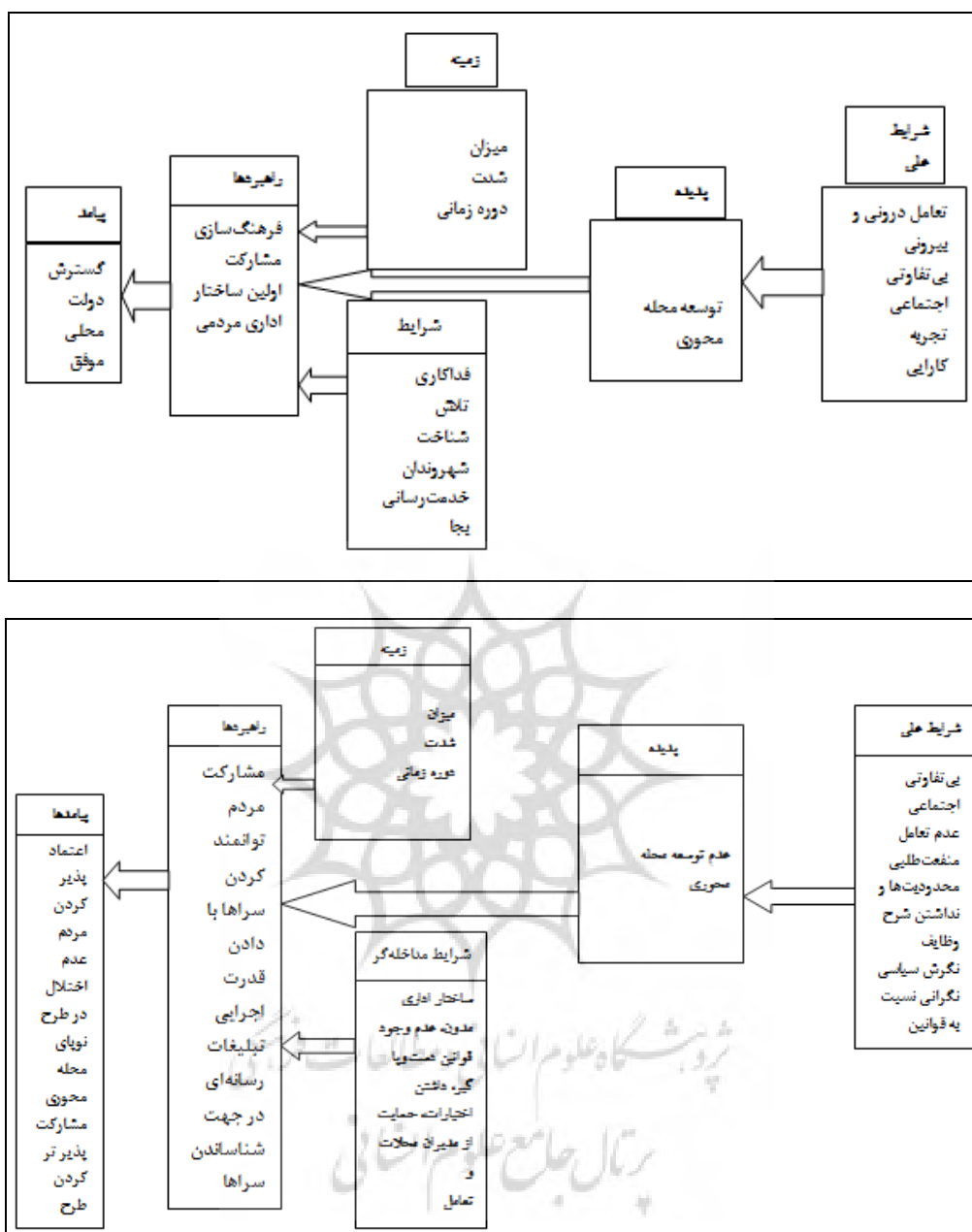
سبب بسیاری از شورایاران و مدیران محل نتوانسته‌اند در میان مسئولین دولتی و غیردولتی و حتی شهروندان جایگاه قانونی و اجتماعی داشته باشند.)^۱ در گام بعدی، محقق بار دیگر به مقوله‌ها مراجعه می‌کند و هر نوع جزییات فراموش شده را کامل می‌کند. این امر ضروری است چون «تراکم مفهومی ۱» به نظریه داده و خاصیت «مفهومی ۲» اش را افزایش می‌دهد.

در این پژوهش با توجه به تکرار مفهوم «عدم توسعه محله محوری و توسعه برنامه محله محوری» در داده‌ها، مفاهیم مقولات و مدل‌های پارادایمی این مفهوم به‌عنوان پدیده هسته‌ای انتخاب شده است. پس از تعیین مقوله هسته‌ای، الگوی پارادایمی آن ترسیم شد و عناصر نظریه‌ای تشریح شد.

دست‌وپا گیر موجود و منفعت‌طلبی بعضی مدیران رده‌بالا تر باعث شده این طرح باقوت بیشتری اجرا نشود. شورایاران و مدیران محل معتقدند که شرایط موجود باید عوض شده اعتبارات به صورت متمرکز به یک منطقه نرود، با عدالت‌مندانه توزیع شدن بودجه‌ها در تمام محلات تهران طرح محله محوری با قدرت و توانمندی بیشتر اجرا خواهد شد. این طرح خواهد توانست در ناهنجاری‌های اجتماعی محلات عملکرد بهتری داشته باشد و بتواند پتانسیل‌های اقتصادی مثبتی را برای محل جمع‌آوری کند. چون مهم‌ترین آسیب اجتماعی در این محلات بیکاری عنوان شده. هرچند مدیر محل ازگل معتقد است ناهنجاری مشکل‌آفرینی در این محل دیده نمی‌شود اما سه محله دیگر از بیکاری به‌عنوان ام‌الفساد ناهنجاری‌های فرهنگی محله‌شان یاد می‌کنند. تبدیل شدن مجموعه مدیریت محله به مجلس محلی یا مجلس محلی با حق رأی تمامی اعضا و تدبیر نمودن امور مالی و گزینشی در گوشه‌ای از ساختار سرای محل و ارتباط دادن میان مجموعه مدیریت محله با تمامی ارگان‌ها و سازمان‌ها کار را بهتر از این جلو خواهد برد. علت شناسی شورایاران و مدیران محل از عدم پاسخگویی مسئولین و ادارات مربوطه (که شورایاران مطالبات شهروندان را به مسئولین آن اداره منعکس نموده‌اند) به محدودیت وجودی شورایاری، ابهام در قوانین و عدم نهادینگی یا به تعبیری عدم قوت‌مند بودن شورای شهر است و به این

¹ Conceptual Denisty

² Conceptual Specificity

شرایط علی مربوط به پدیده «عدم توسعه محله محوری»

عواملی که موجب پیدایش پدیده «عدم توسعه محله محوری» می‌شوند شامل بی‌تفاوتی اجتماعی شهروندان، عدم تعامل درون‌گروهی و برون‌گروهی، عدم وجود شرح وظایف شورایاران، ابهام در قوانین،

منفعت‌طلبی است. وضعیت ساختاری سراهای محله و البته شرح وظایفی که برای شورایاری‌ها عملاً وجود ندارد دست و پای مدیران سراها را بسته و فاقد قدرت مشخص می‌باشند. در حال حاضر در سطح تهران منابع و قدرت تحت اختیار سازمان‌های مختلف دولتی است که هر یک از وزارتخانه مربوطه

پدیده ناشی از شرایط علی

وجود ابهام در آیین‌نامه‌ها، عدم وجود شرح وظایف مدون باعث شده تا سازمان‌های دولتی سراهای محلات و مدیران آن‌ها را فاقد قدرت نظارتی و اجرایی و حتی پیغام‌رسانی از سوی مردم بدانند و جایگاهی از طرف آن‌ها در نظام مدیریتی محله و منطقه ترسیم نکنند؛ و مدیریت محله از طرف این سازمان‌های دولتی مورد بی‌مهری قرار گیرند و از این رو بسیاری از شورایاران و مدیران محل احساس می‌کنند که در سیستم مدیریتی محله در حاشیه بوده و نهاد رسمی از آن‌ها حمایت نمی‌کند. آن‌ها گرفتار کشمکش‌های اداری هستند و از آنجاکه برای سراهای محله و شورایاران قوانین مشخصی وضع نشده آن‌ها دچار محدودیت‌های بی‌شماری در نظارت و اجرا می‌باشند که حس نادیده گرفته شدن به آن‌ها داده شده و به این صورت توسعه محله محوری بسیار کند و تدریجی خواهد بود. مدیران محله در اتاق‌های شیشه‌ای خودشان در بسته می‌مانند بدون آنکه بتوانند خواست عمومی مردم محلشان را به سطح بالاتر برسانند و روزبه‌روز پزمرده‌تر خواهند شد.

زمینه‌های مربوط به بسط پدیده عدم توسعه محله محوری

عدم توسعه محله محوری در اجرای مدیریت شهری در تمام محله‌های تهران دارای میزانی از شدت و ضعف است تقریباً اکثر مدیران و شورایاران از فقدان قدرت اجرایی و عدم پاسخگویی نهادهای دولتی شکایت داشتند. میزان این شکایت در سرای محله ازگل و حکیمیه بیشتر ملاحظه شد. از مشاهدات چنین برمی‌آید که آن‌ها بیشتر به دنبال کار اجرایی بودند. در میان شورایاران و مدیران محلات، آن‌ها که از قبل با فعالیت‌ها و دستورالعمل‌های شورایاری و

دستور می‌گیرند و در این میان درخواست‌های متعدد اعضای شورایاری‌ها و مدیران محلات بلا تکلیف مانده و در واقع جهت پاسخگویی به رسمیت شناخته نشده‌اند. ابهامات در آیین‌نامه و اساسنامه شورایاری‌ها در زمینه چگونگی انتخابات، گزینش معتمدین و نحوه تعامل میان شورایاری و مدیران سرا و البته با شهرداری ناحیه موجب شکل‌گیری تفاسیر مختلف شده و مدیریت محله به نوعی سردرگمی ناشی از پاسخ نگرفتن امور خود مبتلا شده است. به نظر می‌رسد شورای شهر شورایاری و مدیران محله را فرزندان خلف خود نمی‌شمارد.

بی‌تفاوتی اجتماعی که متأسفانه در میان مردم شهر می‌توان آثاری از آن را دید، عدم تعامل میان شورایاران و مدیران محله مشاهداتی نظیر «اختلافاتی در این میان هست، شورایاری شرح وظایف خود را نمی‌داند، گاهی درگیری فیزیکی در جلسات شورایاری دیده می‌شود، تلاش می‌کنیم که تعامل بهتری داشته باشیم، من به عنوان مدیر محله حق رأی نباید داشته باشم؟ دولت به ما با دید سیاسی نگاه می‌کند، دولت مایل نیست مجلس محلی را قوی کند، هیچ تبلیغات رسانه‌ای جهت شناساندن ما به مردم وجود ندارد، ما به عنوان دولت محلی شناخته نشدیم فقط معتمد محلیم» این عبارات نشان می‌دهد هرچند محله محوری اجرا شده اما اجرای توانمندی نداشته است. کما اینکه یکی از مدیران محلات اشاره می‌کند «اجرا شدن این طرح قدرت می‌خواست مسئولین شهامت اجرا داشتند اما قدرت لازم دیده نشد. قرار هم بر این بود که در حین اجرا ضعف‌های آن برطرف شود. اکنون بعد از گذشت چند سال از شروع طرح با تشکیل اتاق فکر در حال برطرف کردن مشکلات آن هستیم»

سراها آشنایی داشتند و سابقه خدمت‌رسانی‌شان بیشتر بود میزان و شدت محله محوری و اجرای عملیات مربوط به آن بیشتر بود.

شرایط مداخله‌گر بر راهبردها

این شرایط عواملی را در برمی‌گیرند که بر اتخاذ راهبردهای اعضای مدیریت محله و شوراییاری دخیل بودند که آن‌ها عبارت‌اند از «تعامل، ساختار اداری مدون، نبود قوانین دست‌وپا گیر؛ حمایت از مدیران محلات»

هر چه تعامل اعضای شوراییاری با مدیران محلات بیشتر باشد ماهیتی مبتنی بر خدمت‌رسانی و هماهنگی است و تنش درون‌گروهی در میان آن‌ها کم می‌شود. راهبردی را که در مقابل عدم توسعه محله محوری پیشنهاد خواهند کرد مشارکت پذیر نمودن مردم به هر طریقی است.

شهرداری مناطق با دادن اعتبارات کافی مدیریت محله را ترغیب خواهد نمود تا نیروهای شاغل خود را حفظ کند و با تعلق محلی بالایی که دارند کارایی‌های خود را بیشتر کرده و با استفاده از اثربخشی و دوری از نگرش‌های سیاسی بازوهای توانمند شورای شهر و شهرداری باشند.

راهبردهای مربوط به عدم توسعه محله محوری
اعضای شوراییاری و مدیران محل برای فائق آمدن این پدیده و توانمند کردن پدیده نوپای محله محوری از راهبرد «مشارکت مردم»، «توانمند کردن سراهای محله با قدرت اجرایی» و تبلیغات رسانه‌ای نام می‌برند. آن‌ها معتقدند که مشارکت مردم خواهد توانست حتی ما را به شهردار معرفی کند، گاهی مردم با حضورشان خیلی حرف‌ها می‌زنند. وقتی مردم هنوز هم از مدیر محله از گل می‌خواهند که نشست‌های تخصصی

جهت آسیب‌شناسی بی‌حرمتی به پیامبر را برگزار کند یعنی بافت محله آن قدر از لحاظ دانش قدرتمند است که می‌تواند چنین تنش‌های تخصص را در سرا برگزار کند و مشارکت مردم را بالا ببرد. شوراییاران معتقدند که اگر تبلیغات انجام شود و خودکار دست ما را با ابزاری همراه با اجرا تبدیل کنند محل محوری قوی‌تر از بسیاری از طرح‌های مردمی اجرا خواهد شد.

پیامدهای راهبردها

این پیامدها عبارت‌اند از اعتماد پذیر کردن مردم، عدم استفاده از اعضا، عدم اختلال در طرح نوپای محله محوری، مشارکت پذیر کردن مردم.

هرچند بسیاری از شوراییاری‌ها و مدیران محلات نسبت به سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های آتی از جانب شورای شهر و سازمان‌های دولتی خوش بین نیستند و از طرفی خودشان را با قدرت اجرایی مؤثر نمی‌بینند و مشکل دیگر این نهاد مردمی را بی‌تفاوتی شهروندان می‌دانند؛ اما در نزد تعدادی از افراد دیگر مثل مدیر محله خانی‌آباد امیدواری به چشم می‌خورد. امیدواری به قدرتمند شدن سرای محلات و اینکه حتماً روزی سراها قدرتمندتر از فرهنگسراها خواهند بود، مدیر محله جنت‌آباد معتقد است از اول هم قرار بود در حین کار نواقص طرح برطرف شود، مدیر محله حکیمیه می‌گوید که در اتاق فکر جدید شهرداری که برای توانمند شدن سراهای محله تشکیل شده عضو است و تلاش می‌کند تا قدرت اجرایی برای مدیران به ارمغان آورد، مدیر محله از گل امیدوار به اعتماد مردم است به اینکه هرچند مشارکت پذیر کردن مردم منطقه ۱ بسیار سخت است اما تلاش‌هایمان به ثمر نشست و امیدوارم حوزه اختیارات و قدرت اجرایی و نظارتی ما در مراحل بعدی طرح افزایش یابد و انتقال

خود می‌دانند و در نتیجه احساس تعلق به محله، شکل‌گیری هویت محله‌ای و افزایش مسئولیت اجتماعی و رفع نابهنجاری موجود در محل افزایش خواهد یافت که در نهایت منجر به افزایش همبستگی اجتماعی می‌گردد. در اجرای مدیریت محله محور با ساماندهی اوقات فراغت مردم محل بخصوص نسل جوان دغدغه‌های خانواده‌ها کمتر شده و امکان حضور خانواده‌ها در چنین سازمان مردمی را تقویت خواهد نمود. در این طرح نوپا تلاش شده تا سطح اعتماد بین شهروندان و شهرداری تهران افزوده شده و نتایج پژوهش نیز این امر را نشان می‌دهد. اگرچه شهر تهران مناطق و محلات آن بسته به موقعیت جغرافیایی و حدود آن محدود و محصور گشته اما مرزهای فرهنگی آن به حضور گسترده مهاجران و .. به نوعی آن را مبدل به «ایران - شهر» نموده است؛ و توجه به روحیه مردم و افزایش نشاط و شادابی در بین شهروندان بسیار مهم است که نتایج نشان می‌دهد سراهای محله برای تقویت این موضوع تلاش‌هایی نموده‌اند. از بین ۴۴ واحد مطالعاتی ۳۰ نفر به آینده این طرح امیدوار بوده و معتقدند که سراهای محله و محله محوری از بطن تغییرات اجتماعی شهر تهران در طی سالهای متمادی حاصل شده و ایرادات آن در طول اجرای طرح برطرف خواهد شد. اما ۷ نفر دیگر معتقدند که می‌بایستی طرح با کار کارشناسی بیشتر اجرا میشد و ۷ نفر دیگر به کل طرح محله محوری انتقاداتی دارند. یکی از نکات قابل توجه مدیران محلات و شورایی‌ها عدم تناسب فرهنگی مردم محلات است که این امر در محلات حکیمیه، جنت آباد بیشتر به چشم می‌آید و مدیران محله ازگل و خانی‌آباد به آن کمتر اشاره کرده‌اند. البته مدیران محلات حکیمیه و جنت آباد معتقدند که سراهای

مشکلات شهروندان به دستگاه‌های دولتی سریع‌تر و آسان‌تر باشد و مشکلات زیر بنایی شهر و مشکلات فرهنگی و اجتماعی شهروندان را حل کنیم.

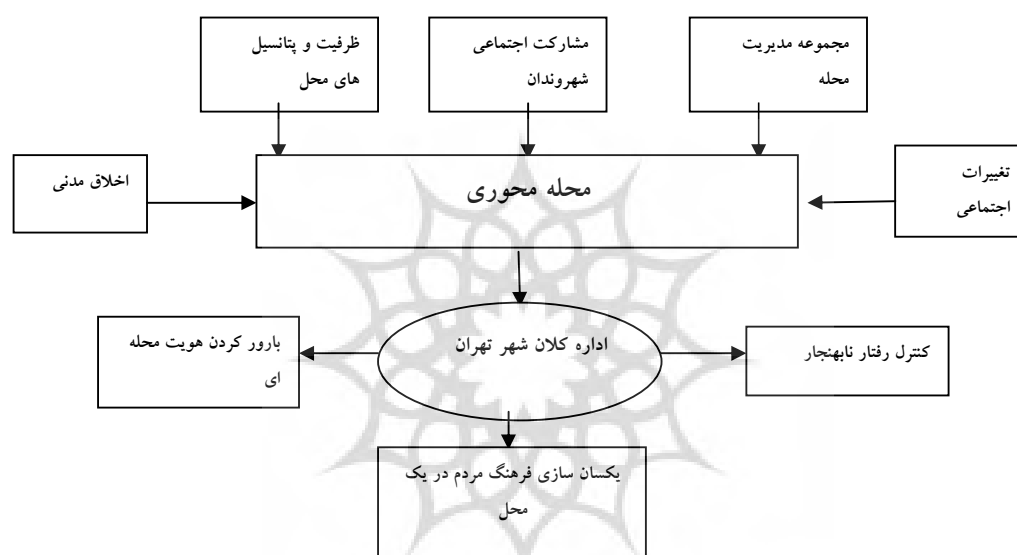
در سراهای محله به مشارکت پذیر شدن مردم که یکی از پیامدهای این راهبردها بود توجه شده است. مثلاً: آموزشهای حقوق شهروندی به مردم در پارک‌ها و بوستان‌ها و در فضاهای جمعی، رفتن به دل مردم، تقویت حس همیاری جمعی، گروه‌بندی کردن ساکنان محله‌ها بر اساس ویژگی‌های مشترک فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تدارک بانک اطلاعاتی از مردم محل در سرای محله، تشکیل اتاق‌های فکر داوطلبانه از مردم محل، دادن فرم‌هایی به مردم محل جهت نگاشتن اولویت چیزهایی که در محل نبود آن احساس می‌شود، تشکیل جمعیت‌های محلی حتی در هر کوچه‌ای به‌طور جداگانه، طرح شهردار محلی برای چند کوچه در یک محل، ایجاد هویت‌های جمعی و محلی با برگزاری مراسم‌های ملی و محلی

۴. نتیجه‌گیری:

رویکرد محله محور، با تغییر در نگرش مدیریتی در راستای تمرکززدایی قدرت و ارتقای میزان مشارکت مردم در سطح محله، راهکاری برای برون‌رفت از چالش‌های موجود در مدیریت شهری است. سرای محله راهکاری برای افزایش جلب مشارکت‌های مردمی جهت سهیم شدن اهالی محلات در اتخاذ تصمیمات برای بهبود و ساماندهی محیط زندگی خود، است. زمانی که مردم در برنامه‌ریزی، ایده پردازی و اجرای طرح‌ها مشارکت نمایند، حضور خود را در طرح‌ها احساس می‌کنند، خود را متولی برگزاری و پیشرفت یک طرح دانسته، این امر منجر به ارتقاء حس خودباوری و احساس مفید بودن برای محل سکونت می‌شود؛ بنابراین مردم، محله را از آن

ابزار مهمی در موفقیت محله محوری نام برده اند. تبلیغات رسانه‌ای، مشارکت پذیر نمودن مردم با توجه به برنامه ریزی‌های مورد نیاز مردم محله (بخصوص جوانان در رفع نابهنجاری‌های محله) و توانمند کردن سراهای محله با قدرت اجرایی بیشتر خواسته‌های معقول پاسخگویان این تحقیق است.

محله این کارکرد را دارند تا بتوانند اداره کلان شهرها را سهل تر نموده و از طرفی تفاهم فرهنگی را بین مردم محله بالا برده و به اندازه هم برسانند. تعداد ۴۰ نفر از واحدهای مطالعاتی این تحقیق عدم توسعه محله محوری را با بی مهری سازمانهای دولتی به مجموعه مدیریت محله در ارتباط مستقیم می‌بینند. هر چند فقدان قدرت اجرایی از سوی ۴۴ پاسخگو اشاره شده اما همین تعداد پاسخگو از تجربه نیز به عنوان

※ارائه مدل پسین

چنین محله‌ای باید ارتباط بین محیط کار و سکونت به خوبی برقرار باشد. سراهای محله قادرند تا امنیت محله و ارتباط اجتماعی سالم را نیز برقرار کنند. نظر مردم در تمامی زمینه‌ها بررسی گردیده و اولویت با کارهایی باشد که مردم درخواست آن را داده‌اند. از ۴۴ واحد مطالعاتی این تحقیق، محققین به مجمع بندی نظرات آنها پرداختند و به این دو نتیجه کلی رسیدند: برنامه‌های شهرداری که باید در سطح خرد محلی انجام شوند و مدیریت محله این فرایند را برایش تسهیل نماید. که در این خصوص حمایت‌های

در این مقاله تلاش شد تا با استفاده از روش کیفی به بررسی جامعه‌شناختی توسعه محله محوری بر روی رفع نابهنجاری‌های محل و تغییرات اجتماعی که از این طرح نوپا منبث شده پرداخته شود. نتایج کار نشان می‌دهد که در صورتی که قدرت عمل بیشتری به مدیران و شورایاری‌ها داده نشود مشکلات طرح زیاده‌تر خواهد شد. اتاق‌های فکر در این زمینه کمک جدی خواهند نمود تا تعلق محلی را بیشتر نموده و محله آینده تمام نمای جامعه پیشرفته زمان و درعین حال جلوه‌های فرهنگی ساکنان خود باشد. در

انتخاب‌شده‌اند را به نحو شایسته‌ای تقدیر کند تا کار بقیه مدیران محل نیز با انگیزه این‌چنینی زیاده‌تر شود.

منابع

ازکیا، مصطفی، ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۴). بررسی جامعه‌شناختی عوامل کارایی شوراهای

اسلامی شهر، نامه علوم اجتماعی، ش ۲۶

استراس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۸۵). اصول

روش تحقیق کیفی؛ نظریه‌های مبنایی رویه‌ها و

شیوه‌ها، ترجمه بیوک محمدی، تهران، پژوهشگاه

علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۴). بررسی

جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر عملکرد شورای

اسلامی شهر در توسعه محلی، رساله دکتری

جامعه‌شناسی توسعه دانشگاه تهران، دانشکده

علوم اجتماعی

ببی، ارل، ۱۳۸۱، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی،

رضا فاضل، تهران، سمت

بیکر، تروال (۱۳۸۱). نحوه انجام تحقیقات اجتماعی،

ترجمه هوشنگ نایی، تهران: سروش

بلیکی، نورمن (۱۳۸۷) طراحی پژوهش‌های اجتماعی.

ترجمه حسن چاوشیان، تهران، نی

پاپلی یزدی، محمدحسین، رجبی سناجردی، حسین،

۱۳۸۲، نظریه‌های شهری و پیرامون، سازمان

مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه

(سمت)؛ تهران

پلتو، پرتی، ژ، ۱۳۷۵، روش تحقیق در انسان‌شناسی،

محسن ثلاثی، تهران، علمی

تنهایی، ح.، ۱۳۸۳، درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های

جامعه‌شناسی، مشهد، مرندیز

مالی و برنامه‌ای و ارائه امکانات از سوی شهرداری صورت پذیرد. ۲- برنامه‌های توسعه محلات مبتنی بر سیاست‌های کلان کشور و شهر تهران که توسط هیات امنای محلات و مدیریت محله برنامه‌ریزی و عملیاتی می‌گردد. لذا شهرداری تهران فقط ناظر و هدایتگر باید باشد.

۵. پیشنهادها

روابط عمومی شهرداری دستورهای جدی برای

تبلیغات مؤثر سراهای محله در رسانه ملی داشته باشد

تا مردم با این محل امن اجتماعی ارتباط بهتری

بگیرند. تصور اینکه متخصصین و کارشناسان باتجربه

بخواهند داوطلبانه و بدون دریافت وجهی خدماتی را

ارائه دهند، تصور مناسبی نیست و امکان اینکه افراد

غیرمتخصص و کم تجربه جذب شوند را افزایش

می‌دهد لذا با در نظر گرفتن حق‌الزحمه برای اعضای

شرکت‌کننده در کارگروه‌های تخصصی در محلات و

تخصیص بخشی از فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی

به این افراد می‌توان جذب این افراد - که تاکنون

موفقیت‌آمیز نبوده - را بررسی و امکان‌سنجی کرد.

پیشنهاد بررسی مجدد قانون اجرای شورای شهر

تهران و چگونگی رأی‌گیری در سطح تهران با توجه

به گسترده شدن مناطق و محلات داده می‌شود. ارتباط

سراهای محله و مجموع مدیریت محله با تمامی

سازمان‌ها تا از بی‌مهری‌های انجام‌شده فاصله گرفته

شود. توجه مدیران شهرداری برای تعامل بهتر با

مدیران محلات و پرهیز از رفتارهای آمرانه و

سازمانی از جمله مواردی است که در جذب و

نگهداشت افراد داوطلب و بانگیزه و توانا در سراهای

محلات نقش دارد. هر سال شورای شهر و شوراییاری،

مدیران برتر محلات را با توجه به خدماتی که انجام

داده‌اند و ترجیحاً توسط مردم همان محل

- تهران) مجله مسائل اجتماعی ایران سال اول، ش ۲
- مارشال، کاترین، گرچن ب. راسمن. ۱۳۷۷. روش تحقیق کیفی، ترجمه علی پارسایان و محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی نوذری، حسینعلی (۱۳۸۱) بازخوانی هابرماس، درآمدی بر اندیشه‌ها و نظریه‌های یورگن هابرماس، تهران: چشمه هالووی، ایمی (۱۳۸۵) «روش تحقیق کیفی در پرستاری» ترجمه حیدر علی‌آبادی، تهران، نشر بشری
- هابرماس (۱۳۸۰) جهانی‌شدن و آینده دموکراسی، کمال پولادی، تهران: مرکز
- Bohm, A, (2006) Theoretical Coding, in U. Flick, E. V. Kardorff and I. Steinke (eds) A Companion to Qualitative Research. London: SAGE. pp. 270-275
- Chamberlain, Kerry (1995), What is Grounded Theory Qualitative Research For the Human Sciences In <http://Kerlins.Net/Bobbi/research/Qualresearch/Bibliography/Gt.Html>
- Glaser, B, G. & Strauss, L (1997), The Discovery Of Grounded Theory: Strategies For Qualitative Research Chicago. Aldine publishing Company
- Harry Blai, 2008. Participation and Accountability at the Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries, Volume 28, Issue 1, January 2008, Pages 21-39
- Yvonne Rydin & Mark Pennington, 2000, Public Participation and Local Environmental Planning: The collective action problem and the potential of social capital, pages 153-169, Publishing models and article dates explained: 19 Aug 2010
- Eaves, YD (2001) A Synthesis technique for grounded theory data analysis journal of Advanced Nursing
- جیکوبز، جین (۱۳۸۶). مرگ وزندگی شهرهای بزرگ آمریکا، ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: دانشگاه تهران
- ساروخانی، باقر، (۱۳۸۲)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی؛ اصول و مبانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تهران
- شیری، حامد (۱۳۸۷) «روش‌شناسی تئوری زمینه‌ای» کار نوشت دوره دکتری، گروه جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان
- صلصالی، مهوش، ادیب حاج باقری، محسن، پرویزی، سرور (۱۳۹۲) روش‌های تحقیق کیفی، تهران، بشری
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۹) سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، کیان تاج‌بخش، تهران، نشر پژوهش شیرازه
- پناهی، محمد عادل؛ و دیگران. (۱۳۹۰) ساماندهی مشارکت شهروندان در اداره امور شهر با رویکرد محله‌محوری. گزارش مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- فلیک، اووه (۱۳۸۷) «درآمدی بر تحقیق کیفی» ترجمه هادی جلیلی، تهران، نشر نی
- فیلد، جان (۱۳۸۸) سرمایه اجتماعی، غلامرضا غفاری، حسین رضائی، تهران: کویر
- کلمن، جیمز (۱۳۸۶) بنیادهای نظریه اجتماعی، منوچهر صبوری، تهران: نی
- لیتل، دانیل (۱۳۸۶) تبیین در علوم اجتماعی؛ درآمدی به فلسفه علم الاجتماع، ترجمه عبدالکریم سروش، تهران، موسسه فرهنگی صراط
- معید فر، سعید. مقدم، غلامرضا (۱۳۸۹) نقش هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رستاره‌ای نابهنجار اجتماعی در شهر (مطالعه محله‌های